

ĐIỂM MỚI VỀ CƠ CHẾ “ĐẢNG LÃNH ĐẠO, NHÀ NƯỚC QUẢN LÝ, NHÂN DÂN LÀM CHỦ” TRONG DỰ THẢO BÁO CÁO CHÍNH TRỊ ĐẠI HỘI XIV

TS. ĐINH VĂN THỤY

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

● **Tóm tắt:** Trong cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ” có ba chủ thể có mối quan hệ mật thiết là Đảng, Nhà nước và Nhân dân. Bài viết phân tích những điểm mới về chủ thể và mối quan hệ giữa các chủ thể trong Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV và đề xuất một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả thực hiện cơ chế này trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc Việt Nam.

● **Từ khóa:** Những điểm mới về cơ chế; Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ; Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV.

Cụm từ “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ” được đề cập rõ nét tại Đại hội VI (năm 1986) và đến nay vẫn tiếp tục được Đảng khẳng định, triển khai nhất quán trong thực tiễn. Bước vào kỷ nguyên phát triển mới, kỷ nguyên vươn mình của dân tộc Việt Nam, việc thực hiện cơ chế này cần được đẩy mạnh để đạt được hiệu quả cao hơn như Đảng đã xác định trong Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV: “Tiếp tục đổi mới mạnh mẽ phương thức lãnh đạo, cầm quyền của Đảng trong điều kiện mới. Đẩy mạnh nghiên cứu lý luận, tổng kết thực tiễn về Đảng lãnh đạo, cầm quyền. Cụ thể hóa và thực hiện hiệu quả mối quan hệ “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ”¹.

1. Điểm mới về các mối quan hệ trong cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ”

Trong cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước

quản lý, Nhân dân làm chủ” có ba chủ thể là Đảng Cộng sản Việt Nam, Nhà nước xã hội chủ nghĩa Việt Nam và Nhân dân Việt Nam, cả ba chủ thể đều có vai trò, vị trí quan trọng. Ở phương diện lãnh đạo, Đảng giữ vai trò tiên phong, là hạt nhân lãnh đạo và có phương thức lãnh đạo nhằm đạt mục tiêu đề ra. Ở phương diện quản lý và quản trị xã hội, vai trò của Nhà nước thể hiện rõ nét, bởi Nhà nước có lực lượng vật chất, có những công cụ, phương tiện hữu hiệu để quản lý đất nước, quản lý và quản trị xã hội trên các lĩnh vực khác nhau. Ở phương diện làm chủ đất nước, Nhân dân giữ vai trò nổi trội, đúng như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Nước ta là nước dân chủ, địa vị cao nhất là dân, vì dân là chủ”². Kế thừa quan điểm của Hồ Chí Minh, Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV cũng khẳng định: “Nhân dân là chủ thể, là trung tâm của công cuộc đổi mới, xây

dựng và bảo vệ Tổ quốc”³.

Xét đến cùng, trong ba chủ thể trên thì Nhân dân là quan trọng nhất, như Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân. Trong thế giới không gì mạnh bằng lực lượng đoàn kết của nhân dân”⁴. Điều này được cụ thể hóa trong Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV: “Mọi chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước phải thực sự xuất phát từ nhu cầu, nguyện vọng, quyền và lợi ích chính đáng, hợp pháp của Nhân dân; lấy hạnh phúc, sự hài lòng của Nhân dân làm thước đo và mục tiêu phấn đấu”⁵. Như vậy, mục tiêu của hai chủ thể là Đảng và Nhà nước chính là đem lại ấm no, tự do, hạnh phúc, phát triển cho chủ thể thứ ba là Nhân dân. Nói cách khác, ba chủ thể này thống nhất về lợi ích, mục tiêu và lý tưởng. Đồng thời, giữa ba chủ thể có mối quan hệ mật thiết, được thể hiện qua ba mối quan hệ diễn ra đồng thời, đó là: Quan hệ giữa Đảng và Nhà nước, quan hệ giữa Nhà nước và Nhân dân, quan hệ giữa Nhân dân và Đảng. Trong Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV, ba mối quan hệ này cũng có những điểm mới.

Một là, quan hệ giữa Đảng và Nhà nước.

Quan hệ giữa Đảng và Nhà nước thể hiện tập trung trong sự lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước. Đảng thực hiện vai trò lãnh đạo đất nước thông qua hệ thống chính trị, nhưng quan trọng nhất và chủ yếu là thông qua Nhà nước, nói cách khác, Đảng thông qua Nhà nước để thực hiện sự lãnh đạo của mình. Điều này đã được Đảng khẳng định: “Trong điều kiện Đảng ta là Đảng cầm quyền và có Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của dân, do dân, vì dân, phương thức lãnh đạo của Đảng phải chủ yếu bằng Nhà nước và thông qua Nhà nước”⁶.

Phương thức lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước cũng được Đảng xác định rõ trong Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ

quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011): “Đảng lãnh đạo bằng cương lĩnh, chiến lược, các định hướng về chính sách và chủ trương lớn; bằng công tác tuyên truyền, thuyết phục, vận động, tổ chức, kiểm tra, giám sát và bằng hành động gương mẫu của đảng viên”⁷. Tiếp tục tinh thần đó, trong Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV, phương thức lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước được cụ thể hóa thêm một bước: “Thể chế hóa, cụ thể hóa và thực hiện có hiệu quả cơ chế Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ. Tiếp tục đổi mới nội dung, phương thức lãnh đạo, cầm quyền của Đảng đối với hệ thống chính trị, nhất là đối với Nhà nước gắn liền với xây dựng Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, nâng cao năng lực quản lý của Nhà nước, năng lực quản trị quốc gia kiên tạo phát triển”⁸. Điều này cho thấy, phương thức lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước ngày càng được cụ thể hóa hơn, hướng tới mục tiêu vừa nâng cao năng lực cầm quyền của Đảng, vừa phát huy vai trò của Nhà nước trong kỷ nguyên phát triển mới.

Hai là, quan hệ giữa Nhà nước và Nhân dân.

Trong mối quan hệ giữa Nhà nước và Nhân dân thì Nhà nước là cơ quan quyền lực của Nhân dân, như Cương lĩnh (bổ sung, phát triển năm 2011) khẳng định: “Nhà nước ta là *Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa* của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân”⁹. Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV tiếp tục khẳng định quan điểm đó và xác định việc xây dựng Nhà nước của Nhân dân là nhiệm vụ trọng tâm nhằm phục vụ Nhân dân: “Xây dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam của Nhân dân, do Nhân dân, vì Nhân dân, do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo là nhiệm vụ trọng tâm của đổi mới hệ thống chính trị; luôn phải đặt trong tổng thể công tác xây dựng, chỉnh đốn Đảng và hệ thống chính trị trong sạch, vững mạnh

toàn diện [...] bảo đảm và bảo vệ công lý, quyền con người, quyền công dân”¹⁰.

Ba là, quan hệ giữa Nhân dân và Đảng.

Xét về lịch sử, đây là mối quan hệ xuất hiện sớm nhất, ngay từ khi Đảng được thành lập vào năm 1930. Trong mối quan hệ này, Đảng là Đảng của Nhân dân lao động, Đảng dựa vào dân, không có sự ủng hộ, bao bọc của Nhân dân thì Đảng không thể tồn tại. Đảng phải dựa vào Nhân dân thì mới có thể thực hiện được mục tiêu, lý tưởng của mình, như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Dựa vào nhân dân thì việc gì, dù khó đến đâu cũng có thể làm được”¹¹. Kế thừa tinh thần đó, Đảng đã xác định trong Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV: “Thực hiện nguyên tắc Đảng gắn bó mật thiết với Nhân dân, phục vụ Nhân dân, chịu sự giám sát của Nhân dân, chịu trách nhiệm trước Nhân dân về các quyết định của mình”¹².

Như vậy, có thể khẳng định, quyền lực Nhà nước thuộc về Nhân dân. Nhà nước là công cụ, phương tiện để Nhân dân thực hiện quyền làm chủ của mình. Trong Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV, quyền làm chủ của Nhân dân được cụ thể hóa rõ hơn: “Phát huy quyền làm chủ của Nhân dân trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Có cơ chế phù hợp, thuận lợi và tin cậy để Nhân dân tham gia ý kiến vào quá trình hoạch định đường lối, chính sách, quyết định những vấn đề lớn và quan trọng của đất nước; nêu cao trách nhiệm tiếp thu, trách nhiệm thông tin, giải trình của các cơ quan Đảng, Nhà nước đối với những kiến nghị, đề xuất của Nhân dân. Thực hiện đầy đủ các quyền dân chủ trực tiếp, dân chủ đại diện, nhất là dân chủ ở cơ sở; chống các biểu hiện dân chủ hình thức”¹³.

2. Thực hiện cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ” trong kỷ nguyên phát triển mới

Về định hướng

Có thể thấy, về nguyên tắc, ba chủ thể là

Đảng, Nhà nước và Nhân dân thống nhất với nhau về lợi ích, mục tiêu và luôn có sự tương tác qua lại. Ba mối quan hệ này không tồn tại tách rời mà diễn ra đồng thời và đan xen lẫn nhau tạo thành cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ”. Vì vậy, để thực hiện cơ chế này trong kỷ nguyên mới, cần phát huy tốt vai trò, vị trí, chức năng của từng chủ thể, đồng thời phải giải quyết tốt mối quan hệ giữa các chủ thể đó.

Thứ nhất, về Đảng, Nhà nước và mối quan hệ giữa Đảng và Nhà nước.

Điều này đòi hỏi phải nâng cao năng lực lãnh đạo của Đảng để lãnh đạo Nhà nước thực hiện được mục tiêu tăng trưởng “hai con số”, phát triển nhanh và bền vững trong kỷ nguyên mới, đưa đất nước vươn mình trở thành quốc gia giàu mạnh, cường thịnh, phồn vinh, hạnh phúc. Trong những năm qua, sự lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa đã có nhiều chuyên biến tích cực: “Phương thức lãnh đạo, cầm quyền của Đảng đối với Nhà nước, Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội có nhiều đổi mới, hiệu lực, hiệu quả hơn”¹⁴. Tuy nhiên, bên cạnh những mặt tích cực, vẫn còn một số hạn chế nhất định, như: “Công tác tổ chức thực hiện các nghị quyết của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước có nhiều đổi mới, cách làm hay, song vẫn chưa bắt kịp với yêu cầu phát triển đột phá của đất nước”¹⁵.

Thứ hai, về Nhà nước, Nhân dân và mối quan hệ giữa Nhà nước và Nhân dân.

Nhân dân là chủ nhân thực sự của quyền lực Nhà nước, Nhà nước của Nhân dân, do Nhân dân và vì Nhân dân. Vì vậy, mọi hoạt động của Nhà nước phải luôn lấy hạnh phúc của Nhân dân làm mục tiêu. Nhà nước phải có trách nhiệm hoạch định và tổ chức thực thi các phương thức quản lý, quản trị xã hội trên tất cả các lĩnh vực như kinh tế, văn hóa, y tế, giáo dục, môi trường... nhằm phát huy

vai trò làm chủ của Nhân dân, tạo điều kiện để Nhân dân tham gia sâu rộng và đóng góp hiệu quả vào sự nghiệp xây dựng đất nước phồn vinh, hạnh phúc. Trong những năm qua, cùng với việc tinh gọn bộ máy, cải cách hành chính, ứng dụng mạnh mẽ khoa học - công nghệ, công tác quản lý của Nhà nước trên tất cả các lĩnh vực đã có nhiều chuyển biến tích cực, đem lại hiệu quả thiết thực, được Nhân dân đồng tình và ủng hộ. Tuy nhiên, bên cạnh những thành tựu, công tác quản lý của Nhà nước vẫn còn những hạn chế nhất định: “Việc tiếp nhận và giải quyết kiến nghị của người dân và doanh nghiệp tại một số bộ, ngành, chính quyền địa phương còn chậm, chưa thỏa đáng, gây nên những bức xúc kéo dài [...] và quyền làm chủ của Nhân dân chưa được thể chế hóa đầy đủ, có lúc, có nơi còn bị vi phạm”¹⁶.

Thứ ba, về Đảng, Nhân dân và mối quan hệ giữa Nhân dân và Đảng.

Đảng phải luôn thực sự gần dân, thân dân, gắn bó mật thiết với Nhân dân; phải đảm bảo sự thống nhất giữa “ý Đảng” và “lòng dân”. Đồng thời, Đảng phải luôn “là đạo đức, là văn minh, là thông nhất, độc lập, là hòa bình ấm no”¹⁷ như Chủ tịch Hồ Chí Minh đã căn dặn. Trong những năm qua, Đảng luôn kiên định mục tiêu vì Nhân dân phục vụ và đã đạt được nhiều thành tựu như Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV đã khẳng định: “... chỉ đạo thực hiện nhiều nhiệm vụ, giải pháp tháo gỡ những nút thắt, điểm nghẽn, ứng phó nhanh, rất kịp thời, hiệu quả với các tình huống khó khăn, phức tạp, chưa từng có tiền lệ, được cán bộ, đảng viên, Nhân dân đồng tình, đánh giá cao”¹⁸. Tuy nhiên, bên cạnh những kết quả tích cực, vẫn còn một số hạn chế cần khắc phục, đó là: Vai trò lãnh đạo của một số cấp ủy đảng còn hạn chế; một bộ phận cán bộ, đảng viên, kể cả cán bộ cấp cao thiếu tu dưỡng, rèn luyện, không gương mẫu, phai

nhạt lý tưởng, suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, có biểu hiện đùn đẩy, né tránh, không dám làm, không dám đổi mới sáng tạo vì Nhân dân¹⁹.

Một số giải pháp

Một là, cần thông nhất nhận thức về tầm quan trọng của mối quan hệ gắn bó máu thịt giữa Đảng và Nhân dân. Đảng là đại biểu trung thành của Nhân dân, không có lợi ích nào khác lợi ích của Nhân dân. Vì vậy, phải thắt chặt hơn nữa sự gắn kết ấy bằng những cơ chế cụ thể và hiệu quả nhằm phát huy vai trò của Nhân dân trong việc tham gia xây dựng Đảng; xây dựng, chỉnh đốn Đảng để Đảng thực sự trong sạch, vững mạnh. Điều này đòi hỏi phải kiên quyết và kịp thời loại ra khỏi Đảng những đảng viên suy thoái, những nhiều Nhân dân, tham ô, hối lộ, “tự diễn biến”, “tự chuyên hóa”; đồng thời, chú trọng bồi dưỡng đội ngũ cán bộ của Đảng đủ sức, đức, tài, dám nghĩ, dám làm, dám đột phá vì lợi ích chung để phục vụ Nhân dân tốt hơn. Bên cạnh đó, cần phát huy vai trò của Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể chính trị - xã hội với tư cách là những tổ chức đại diện cho tiếng nói và nguyện vọng của các tầng lớp nhân dân để thực hiện ngày càng tốt hơn quyền làm chủ của Nhân dân. Các tổ chức này phải “lắng nghe ý kiến, kịp thời giải quyết những bức xúc, kiến nghị chính đáng của Nhân dân, phát huy vai trò của Nhân dân trong tham gia xây dựng Đảng và hệ thống chính trị, góp phần củng cố niềm tin của Nhân dân đối với Đảng”²⁰.

Hai là, Đảng ta là Đảng cầm quyền, do đó, Đảng lãnh đạo toàn diện và tuyệt đối đối với Nhà nước, mọi hoạt động của Nhà nước đều đặt dưới sự lãnh đạo của Đảng. Điều này đòi hỏi phải kiên quyết tránh hai khuynh hướng sai lầm là: Đảng bao biện làm thay Nhà nước và Đảng buông lỏng sự lãnh đạo đối với Nhà nước. Cùng với đó, cần tiếp tục đổi mới

phương thức lãnh đạo của Đảng nhằm nâng cao năng lực lãnh đạo của Đảng đối với Nhà nước theo hướng “đổi mới đồng bộ phương thức và nâng cao năng lực tự đổi mới, tự hoàn thiện để tăng cường hiệu lực, hiệu quả lãnh đạo, cầm quyền của Đảng đối với Nhà nước”²¹; tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa của Nhân dân, do Nhân dân và vì Nhân dân thực sự tinh gọn, khoa học, chất lượng, hiệu quả trên cả ba mặt: Lập pháp, tư pháp và hành pháp. Nâng cao năng lực cụ thể hóa chủ trương, đường lối của Đảng thành chính sách, pháp luật, chương trình, kế hoạch và thực hiện một cách kịp thời, có hiệu quả cao.

Ba là, mọi chính sách, pháp luật và hoạt động của Nhà nước phải lấy Nhân dân làm trung tâm, đặt Nhân dân vào vai trò chủ thể, qua đó phát huy đầy đủ vai trò của Nhân dân trong xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa; xây dựng hệ thống quản lý nhà nước và quản trị quốc gia hiện đại, hiệu quả, phục vụ và kiến tạo phát triển. Việc giải quyết đúng đắn mối quan hệ giữa quản lý và phục vụ, kiến tạo phát triển có ý nghĩa then chốt. Đây là mối quan hệ biện chứng: Nhà nước phục vụ, kiến tạo phát triển tốt thì người dân và doanh nghiệp sẽ phối hợp và tạo điều kiện để Nhà nước quản lý tốt hơn. Ngược lại, nếu Nhà nước quản lý tốt thì sẽ kiến tạo, phục vụ tốt, bởi khi quản lý tốt tức là nắm bắt tình hình một cách sát sao, hiểu rõ nhu cầu của người dân và doanh nghiệp, trên cơ sở đó sẽ

phục vụ tốt hơn, kiến tạo phát triển tốt hơn. Nhà nước phải thực thi đầy đủ quyền làm chủ của Nhân dân nhưng cũng phải xử lý nghiêm minh những cá nhân, tổ chức có hành vi vi phạm pháp luật. Phát huy dân chủ phải đi đôi với kỷ cương, phép nước. Kịp thời trấn áp mọi cá nhân, tổ chức chống phá Đảng và Nhà nước, bảo đảm môi trường ổn định để phát triển bền vững.

Tóm lại, thực hiện hiệu quả cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ” là vấn đề quan trọng trong kỷ nguyên phát triển mới của dân tộc Việt Nam như Dự thảo Báo cáo chính trị Đại hội XIV của Đảng đã đề ra. Để thực hiện tốt cơ chế này đòi hỏi phải giải quyết đồng thời hai vấn đề: 1) Phát huy tốt vai trò, vị trí, chức năng của cả ba chủ thể là Đảng, Nhà nước và Nhân dân; 2) Giải quyết tốt ba mối quan hệ diễn ra đồng thời trong cơ chế là mối quan hệ giữa Đảng và Nhà nước, giữa Nhà nước và Nhân dân, giữa Nhân dân và Đảng. Hai vấn đề này có mối quan hệ chặt chẽ với nhau, làm điều kiện, tiền đề cho nhau, thực hiện tốt vấn đề thứ nhất sẽ tạo điều kiện, tiền đề thuận lợi để thực hiện tốt vấn đề thứ hai và ngược lại. Do đó, cần thực hiện đồng bộ các giải pháp nhằm phát huy tốt vai trò của từng chủ thể và xử lý tốt mối quan hệ giữa các chủ thể để cơ chế “Đảng lãnh đạo, Nhà nước quản lý, Nhân dân làm chủ” vận hành hiệu quả trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc Việt Nam ■

1, 3, 5, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21 TOÀN VĂN: Dự thảo BÁO CÁO CHÍNH TRỊ của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII tại Đại hội XIV của Đảng, <https://xaydungchinh sach.chinhphu.vn>, ngày 3-11-2025.

² Hồ Chí Minh, *Toàn tập*, t.7, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.434.

^{4, 11} Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.10, tr.453, 47.

^{6, 7, 9} Đảng Cộng sản Việt Nam, *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, 2011, tr.144, 88, 85.

¹⁷ Hồ Chí Minh, *Sđd*, t.12, tr.403.

¹⁹ Xem: TOÀN VĂN: Dự thảo BÁO CÁO CHÍNH TRỊ của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII tại Đại hội XIV của Đảng, <https://xaydungchinh sach.chinhphu.vn>, ngày 3-11-2025.